

B. TÓTH KLÁRA

Fényáteresztő képek

Kárpáti Tamás festészetéről

hogy egyedül üldögéltem Kárpáti Tamás kiállításán a budai Várnegyed Galériában – éppen nem volt látogató –, hagytam, hogy megszólaljanak a képek, s egyszer csak életre kelt a csend, elkezdett tágulni a tér, mintha megemelkedett volna a spotlámpákkal megvilágított terem, mint a barokk kupolák perspektivikusan megfestett zseniális illúziói, kinyílt az ég felé a XXI. század, hátrahagyva összes szennyét-mocsját, miközben felbúgott valami belső orgonaszó, egyre több regiszteren áradt szét, mint valami szférikus zene, mintha el akarná árasztani ezt az egész lélektől elzárkózott emberi világot. A belső templomunkat hívják elő ezek a képek.

Felmerül a kérdés, honnan jön ez a mindenén áthatoló sugárzás? Vagy csak valami féle transzállapotban, „szent extázisban” fest Kárpáti Tamás, elmerülve a szakralitás titkaiban, lehozva az üzenetet, színekkel, formákkal elmondani az elmondhatatlant, megsejtetni a megsejthetlent? A lélek mélyén rejtőzködő fények és árnyékok a festő saját belső küzdelmét vetítik ki, vagy tükröt tartanak elénk, nézők elé, hogy elmerülhessünk a saját mélységeinkben?

Con spirito: lélekkel, lelkesen a választott cím, amely tematikailag összefogja az egységes képi és spirituális nyelven megszólaló anyagot. Ez a zenei szakszó Kárpáti egész művészetére jellemző. Ő lélekből fest, de nem a saját lelki problémáit tárja a néző elé, nem is a személytelen absztrakt analizáló távolságtartásába burkolózik, hanem olyan célt tűzött maga elé, ami konkrétabb festői megfogalmazásban kifejezhetetlen lenne. Mészöly Miklós így vall erről: „Amit szavakkal bekeríthetek, az mindig innét marad a teljesség határán...”

Az isteni jelenlét, a világmindenség szubsztanciája, a létezés oka, aki egyidejűleg van távol és közel, kívül és belül, aki lehajol az emberhez Jézus személyében, itt delel a kiállítótér falai közt. A művészet a szakralitás lecsapódása, a művész mint médium közvetít „ég és föld” között, üzenetet ad át ezen a sajátos képi nyelven.

A kiállításon egy portréfilm látható a 63 éves festőről, ahol végtelen egyszerűséggel vall a képeiről, életéről. A film és az egész kiállított anyag szerves egészet alkot, de egyik sem szorul rá a másik kiegészítésére, önmagában is megáll.

A *János* című képen a kereszt alatt Ádám koponyája mint az emberiség bűnbeesésének szimbóluma fölé magasodik Krisztus, aki magára vette a bűneinket, és elhozta a megváltást mindannak, aki elfogadja.

A *Missza* Krisztus keresztje alatt imádkozó szentet ábrázol, akivel azonosulva mi, nézők szinte magunk is odaborulunk Jézus lábaihoz, bevonz a képbe a lazúrrétegekkel létrehozott virtuális tér. A meleg árnyalatok variánsai mélységes érzelmeket kavarnak fel, a lefojtott, sfumatoszerű homályon átderengő fény belső izzása magával ragadja a legobjektívebb látogatót is.

A *Vigilián*nál látszik legszembetűnőbben, hogy az aranyozott díszkeret a bólusz*-színi „vércsíkokkal” Krisztus szenvedéstörténetére utalva adja a lelki keretet, ahogy a rohanó, felszínes világunkból kiszakadva belépünk a szakralitás dimenziójába. Valójában az ége-

tett siena festék vörösesbarna színe kilátszik a metál lapok illesztései között, amit szándékosan így oldott meg a művész, hogy ne legyen olyan egyöntetűen vakító ragyogás a kereten. Így élőbbé, mozgalmasabbá teszi a felületet, és az aranyfüstlemezt alatti bólszföld színe így, a metál alatti vörössel is ugyanazt a hatást éri el.

Vöröses köpenyben ábrázolja Krisztust a *Kegyelem* című festmény. A vörös a vér, a földi szenvedés színszimbóluma, izzó érzelmek kifejezője. Gúnyból bíbor palástot kapott a királyság kigúnyolására, majd köntösére sorsot vetettek, mert a bíborfestékkel festett szövet túl drága volt ahhoz, hogy szétszabdalják.

A *Benedictus* címet viselő képen Krisztus a kereszttel fölfelé néz, alatta a bárány feje Krisztus-szimbólum (Agnus Dei: Isten Báránya), ugyanakkor a nyáj, a hívek jelzése is.

Feketés-drappos fénysugár dominál a *Spirito* című kompozíción, kevés narancs a fényben: szenvedés nélkül nincs igazi elmélyedés. A szenvedés is ajándék természetű.

Orpheus: Ő a túlvilági zene tolmácsolója, Kárpáti Tamás a túlvilági lélekfényeké. A belső fények és a belső hangok misztériuma így, az Orpheusz-párhuzammal a teljesség érzetét adja.

A festő hangulatos, szentendrei házának tetőtéri műtermében a kész alkotások mellett a lazúrozó technika sajátos, egymásra festett rétegeinek különböző stádiumait, félkész képeit is nézegetjük. Amíg transzcendens üzenetté alakul egy festmény, az alkotója komoly mesterségbeli tudással és anyagismerettel dolgozik a felületen. A lélekfestő is kézzel fogható materiát használ, amelynek fizikai és kémiai tulajdonságai kiismerhetők, megtanulhatók. Ecsettel keni föl a táblára az alapozót, festői gesztusokkal, hogy „egy kis élte legyen”, a tükörsima felület nem mozdítja meg úgy a fantáziát. Fehér alappal indít, főlhígított dammár lakkal és olajfestékkel áthúzza, okkert tesz fel, vagy narancsosat, esetleg középszürkét, fölrajzolja a mély tónusokat, aztán a világosakat, ahogy beszívódik, hús perc múlva már gyönyörűen tud rá dolgozni. Ha kicsit beleoldódik az alap színe a képbe, azt direkt szereti, mert „akkor képlékeny az egész, mámoros dolog dolgozni rajta”.

A kép akkor válik alkotássá, amikor megtöltődik azzal a többlettel, amikor „Isten ujja” megérinti. Ahogy a Sixtus-kápolna freskóján Isten megteremti Ádámot Michelangelo víziója szerint. Ott a gyönyörű hús-vér test, de nincs benne élet. Isten egy ujjával teremti meg, teszi élővé, sőt hozzá sem ér egészen, csak megközelíti. Mint az aranyozásnál, nem érhetünk hozzá az aranyfüstlemezhez, csak fölé tartjuk az alkoholos ecsetet, és máris fölszippantja. Ádám teste oda van készítve, mint egy tárgy, és Isten egyszer csak megérinti, életet lehel belé. A képnél is így van, mikor érzi a művész, hogy minden ott van, csak a lélek hiányzik belőle, akkor jön egy belső impulzus, közben a lazúr is dolgozik, áttetszővé válik a kép, és egyszer csak megvan az a távolság, a belső, szakrális tér, amely ahhoz kell, hogy a festő bele tudjon lépni a képbe.

Előfordul, hogy egy kép idővel mást mond, mint amikor megfesti az ember. Ilyenkor legjobb néhány napra fálnak fordítani, hogy ülepedjen az élmény. Úgy van ez, mint Orpheusz Eurüdikével, hogy nem szabad hátrafordulni, majd csak fönt, a felvilágban. Akkor kapjuk vissza a művet, amikor ez az eltávolodás megtörtént. Akkor látni igazán tisztán, máshogy zeng, ha úgy tudjuk nézni, mint egy külső szemlélő. Jussunk kívül a dolgokon, hogy igazán láthassuk őket.

Kárpáti Tamás majdnem minden képe alakos, de nem használ modellt. Ezek „belső figurák”, víziók. Ahogy a tekintetünk behatol a sok réteg alá, próbáljuk lehámozni az áttetsző lazúrokat, és ott alul megsejteni a valóságos, hús-vér testet. Ha áthatolhatnánk

a derengő rétegeken, az elválasztó szellemi rétegen is, valósággal kitapinthatnánk a valódi bársonyos bőrt. Ezt kapja a művész. Felülről jött ajándék. Megajándékozza a nézőt a lehetőséggel, hogy használja a képzelőerejét. A kezek a sok áttetsző lazúr alatt alig látszanak, mégis érzéklni, hogy ezek az ujjpercek elevenek, mint Rembrandt képeinél. Mert abban a korban, ahol mindenki elvágólagosan kereste a formai határokat, merészelt olyan fogást alkalmazni a mester, hogy az általa festett testben, kézben a mozgás benne legyen.

Kárpáti szobrokat is készített, néhány látható volt a kiállításon is. A műterem homályából is előtűnnek a lírai megfogalmazású, viszonylag kis méretű, figurális bronz szobrok, ahol a formák körvonalai szintén elmosódtak, ugyanaz a valóság fölötti rezgés, közties létállapot jellemzi őket, mint a képeken látható sejtelmes alakokat.

A 2010-ben megjelent gyönyörű Kárpáti-albumban leheletfinom szénrajzokat láthatunk. Monokróm technikával is úgy tudja a színes hatást visszaadni, és azt a belső sugárzást, hogy úgy érezni, kisugárzik a könyvből, és bennünket is eláraszt a fény. Egyik rajzon a tékozló fiú odaborul atyja lábához, aki maga Jézus, a lerogyó alak szinte csak a testéből kimetszett hiány. Akkor leszünk teljes egészek, ha visszatálunk a szeretet forrásához. Ahogy a test sorvad, úgy emelkedik a lélek.

Kárpáti Tamás csak ilyen magát alárendelő hozzáállással tudta megőrizni a művészet iránti alázatát, miközben számos díj, kitüntetés mellett a Magyar Művészeti Akadémia megbecsült tagja, és méltató tanulmányok sora jelent meg festészetéről a legnevesebb művészettörténészek, művészeti írók tollából. A társadalom talán így vezet a horizontális irányú létezésért, és örül, hogy talált egy vertikális irányban működő alkotót, aki helyette is fölfelé néz...? ◀

* *Bólus*: agyagos massa (paszta), amely enyvhez hozzákeverve alkalmas az arany, illetve metálfólia rögzítésére. Festészeti alapozó anyagként is használt természetes ásvány, agyagföldszilikát, amelyet őrléssel és iszapolással finomítanak. Színe a vasoxid, illetve a vashidroxid tartalmától függ. Ahhoz, hogy a felület az aranyfólia felvitelére alkalmas legyen, legalább három réteget szükséges felvinni abóluszból. Nagyon fontos a színének megválasztása, mivel attól is függ, hogy milyen árnyalatú lesz az aranyfólia.

***Köszönjük Olvasóinknak, Barátainknak, hogy
2012-ben felajánlották jövedelemadójuk 1 százalékát
folyóiratunk megjelentetésének támogatására.***

Kérjük, tegyék meg ezt 2013-ban is!

A Hitel Alapítvány adószáma: 18013430-2-41